МЕХАНИЗЪМ ЗА ДЕЙСТВИЕ И АЛГОРИТЪМ КЪМ НЕГО В СЛУЧАИ НА УСТАНОВЯВАНЕ НА РАЗПРОСТРАНЕНИЕ И УПОТРЕБА НА НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА В УЧИЛИЩЕ, ДЕЙНОСТИ ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНАТА ПОДГОТОВКА НА УЧИЛИЩНИТЕ ПСИХОЛОЗИ В ТАЗИ ПОСОКА И ИНФОРМАЦИОННИ ДЕЙНОСТИ С ЦЕЛ ПРЕВЕНЦИЯ

Въведение

Настоящият документ е изготвен от работна група в Министерството на образованието и науката с участието на представители на Министерството на здравеопазването, Министерство на младежта и спорта, Държавната агенция за закрила на детето, Главна дирекция „Национална полиция“, Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“, Агенция „Митници“, Национално сдружение на общините в България.

Цел:

Документът има за цел да очертае рамките на съвместен механизъм за **предотвратяване на разпространението и употребата на наркотични вещества в училищата.**

Въвеждането на общ механизъм за противодействие на разпространението и употребата на наркотични вещества в училище се налага от разбирането, че реален напредък в борбата с това негативно явление в училище може да бъде постигнат само в резултат на прилагането на последователна и целенасочена политика, която се споделя и следва от цялата училищна общност и се подкрепя от всички отговорни институции. Подобна политика е необходимо да включва мерки и дейности за превенция и намеса, както и разписани алгоритми и отговорности за действие.

Задължение на всички отговорни институции, посочени в текста, е да работят съгласувано и в помощ на училищата, независимо от тяхната подчиненост и финансиране. Този механизъм е разработен от гледна точка на училищата и не отнема функции и дейности на други ангажирани институции и организации.

I. Информираност

1. Информиране с цел превенция

В областта на предотвратяването на употребата и злоупотреба на подрастващите с наркотични вещества от особена важност е превенцията. Важно е да се осигури информация

на подрастващите за вредите от употребата на наркотични вещества и последствията, които те могат да имат върху здравето, ученето и бъдещето на ученика. Това може да се осъществи чрез провеждане на информационни кампании, провеждане на уроци, насочени към превенция на наркотиците, организиране на дискусии и семинари и др.

Необходимо е да се подчертае опасността от новите дизайнерски дроги и наркотични вещества, които причиняват трайни щети върху психиката на личността, а в доста чести случаи водят и до летален изход.

Едни от най-разпространените наркотични вещества в Р България са марихуаната и синтетичните наркотични вещества – амфетамини, но в последните години навлязоха райски газ и комбинирани наркотични субстанции.

При интерпретиране на темата за употребата и злоупотребата с психоактивни вещества в контекста на новите вещества, които се разпространяват, не стои въпросът за пристрастяването, а за трайни и продължителни увреждания и загуба на живот.

2. Разпознаване на случаи на употреба на наркотични вещества от ученици и подрастващи и реакция в такива ситуации

Разпознаването на случаи на употреба на наркотични вещества от ученици и подрастващи е от съществено значение за предприемане на подходящи мерки и предоставяне на помощ. Тук са представени някои признаци, които могат да помогнат при разпознаването на такива случаи:

- ✓ **Физически промени:**

Употребата на наркотични вещества може да предизвика физически промени при учениците и подрастващите. Това може да включва необичайни покачвания или загуби на тегло, красноречие, необичайно разширени или стеснени зеници, осезаеми промени във външния вид (кожни проблеми, неглижирана визия и пр.).

- ✓ **Промени в поведението и настроението:**
- ✓ Учениците и подрастващите, които употребяват наркотични вещества, често проявяват промени в поведението и настроението си. Това може да включва изолация, намалена учебна успеваемост, нередовно посещаване на училище, промени във връзките със семейството и приятелите, агресивност, раздразнителност, депресия или еуфория.
- ✓ **Финансови проблеми:**

При употребяващите наркотични вещества често възникват финансови проблеми. Те може да се опитват да събират пари по необичаен начин или да проявяват необяснимо поведение на недостиг на средства.

- ✓ **Пропуски и незадоволителни резултати в училище:**

Употребата на наркотични вещества може да доведе до нередовно посещаване на училище, пропуски на уроци или незадоволителни резултати в учебните постижения.

Необходимо е да се отбележи, че е от значение да се наблюдават повече от един от посочените признаци и да се подходи внимателно към събиране на допълнителна информация посредством разговор с ученика, да се привлече училищния психолог при изясняване на възникналата хипотеза, да се проведе разговор със съученици на ученика и др., преди да се предприемат следващите стъпки.

II. Реакции на педагогически специалисти и на непедагогически персонал в случаи на констатиране на разпространение на наркотични вещества

1. Уведомяване на директора на училището

Педагогическите специалисти и непедагогическият персонал имат важна роля при констатиране на разпространение на наркотични вещества в училище.

Възможни реакции и мерки, които могат да бъдат предприети:

- ✓ **Сигнализиране:**

Педагогическите специалисти или непедагогическият персонал са длъжни да сигнализират на отговорните лица в училището, като например на директора или заместник-директора, за констатирането на разпространение на наркотични вещества. Сигналът трябва да бъде предаден възможно най-скоро след узнаването, за да се предприемат подходящи мерки.

- ✓ **Документиране на случая:**

Необходимо е да се документират всички подробности относно констатирания случай на разпространение на наркотични вещества. Това може да включва датата, часа и местоположението на инцидента, имената на засегнатите ученици и всички други важни факти.

- ✓ **Спазване на процедури:**

Педагогическите специалисти и непедагогическият персонал са длъжни да спазват процедурите, установени от училищното ръководство, за реагиране на случаи на разпространение на наркотични вещества. Това може да включва изолиране на засегнатите ученици, сигнализиране на отговорните служби и предоставяне на необходимата помощ. Училището има правото и възможността да изготви свои процедури на основата на предложения Механизъм и спецификите на образователната институция.

При установяване на лица, разпространяващи наркотични вещества в образователните институции, от педагогически специалист или друг служител на образователната институция, уведомяването на служител на МВР може да стане по няколко начина:

- ✓ Позвъняване на телефонен номер 112, общ европейски телефон за спешни повиквания;
- ✓ Уведомяване чрез посещение в най-близкото поделение на МВР;
- ✓ Уведомяване на полицейски инспектор или разузнавач, отговарящи за района на образователната институция;
- ✓ Подаване на сигнал на електронен пощенски адрес на МВР.

При случай на разпространение и употреба на наркотични вещества директорът създава екип за взаимодействие с отговорните институции и при необходимост изготвя план за подкрепа на засегнатия ученик или план за превенция с цел предпазване на останалите ученици от употреба и злоупотреба с наркотични вещества.

Екипът е мултидисциплинарен и включва представител на отдела за закрила на детето в дирекция „Социално подпомагане“, на районното управление на полицията (РУП), на регионалното управление на образованието (РУО), на общинския съвет по наркотичните вещества (ОбСНВ).

2. Взаимодействие на училищното ръководство със здравните служби в случай на употреба на наркотични вещества

В случай на употреба на наркотични вещества в училище взаимодействието между училищните органи и здравните служби е от изключителна важност.

Аспекти на взаимодействието със здравните служби:

- ✓ **Идентификация и сигнализиране:**

Училищното ръководство и психолозите/педагогическите съветници се обучават относно разпознаване на признаците на употреба на наркотични вещества от учениците. При установяване на такива признаци психолозите/педагогическите съветници задължително уведомяват директора на училището, който от своя страна е длъжен да сигнализира здравните служби.

- ✓ **Сътрудничество със здравните служби:**

Ръководните органи на училището си сътрудничат със здравните служби, за да осигурят подходяща подкрепа и помощ на учениците, които употребяват наркотични вещества. Това може да включва консултации със специалисти, предоставяне на информация и обучение на учители и персонал, както и създаване на програми за превенция и рехабилитация.

- ✓ **Планиране на дейности:**

Ръководството на училището и здравните служби планират съвместни дейности, които да насочат учениците към здравословен начин на живот и да ги предпазят от употреба на наркотични вещества. Това може да включва информационни кампании, предоставяне на консултации и подкрепа на учениците и техните семейства.

- ✓ **Обмен на информация:**

Училищното ръководство и здравните служби определят механизми за обмен на информация относно случаи на употреба на наркотични вещества в училище с оглед по-добро разбиране на проблема и вземане на подходящи мерки за неговото решаване (Указания).

- ✓ **Подкрепа на засегнатите ученици:**

Ръководните органи на училището и здравните служби работят заедно, за да осигурят подходяща подкрепа и помощ на учениците, които са засегнати от употреба на наркотични вещества. Това може да включва психологическа подкрепа, консултации със специалисти и участие в програми за рехабилитация.

Взаимодействието между училищните власти и здравните служби е от съществено значение за предотвратяване на употребата на наркотични вещества сред учениците и за осигуряване на подходяща помощ на засегнатите лица.

3. Взаимодействие на учениците с училищното ръководство и отговорните институции в случаи на разпространение и на употреба на наркотични вещества

Необходимо е да бъдат осигурени административни възможности учениците да сигнализират в случай, че станат свидетели на разпространение или употреба на наркотични вещества или ако са били принуждавани или склонявани да закупуват наркотици от свои съученици или лица в или извън училище. Това включва:

- ✓ **Информиране на училищното ръководство:**

Учениците се обръщат към училищното ръководство – директор или заместник-директор, и го информират за ситуацията с разпространение или употреба на наркотични вещества, на която са станали свидетели.

- ✓ **Информиране на училищния психолог или педагогически съветник:**

Учениците имат право да се консултират с училищния психолог или педагогическия съветник. Тези специалисти могат да предложат подходящи решения и да предоставят подкрепа както на засегнатия ученик/ученици, така и на учениците, които съобщават за случаи на разпространение и на употреба на наркотични вещества.

- ✓ **Създаване на условия за подаване на анонимни сигнали:**

Училищното ръководство осигурява възможности в училището за анонимно съобщаване от учениците на информация за употреба на наркотици или разпространение на наркотици. Това може да се осъществи посредством анонимни кутии за сигнали, онлайн формуляри, които учениците могат да използват или телефонни линии, например: 116 111. Определените места и подходите за съобщаване може да варират в зависимост от конкретното училище и регион. За целта ръководството на училището следва да изготви свои процедури относно съобщаването от учениците на информация за употреба или разпространение на наркотични вещества.

- ✓ **Информиране на учениците за възможности да се обръщат и директно към органите на реда:**

Ръководството на училището е длъжно да информира учениците за възможностите да се обръщат и директно към органите на реда, в случай че ученик се почувства сериозно застрашен от ситуации на принуждаване или склоняване да закупува наркотици от свои съученици или лица в или извън училище или стане свидетел на такава ситуация.

Органите на реда разполагат със специализирани екипи и ресурси, които помогнат в борбата с употребата на наркотици в училищната общност.

Важно е да се знае, че възрастова особеност на подрастващите тийнейджъри, когато най-често се случва първият досег с наркотични вещества, е характерна със стремежа да се експериментира, но същевременно подрастващите се страхуват за себе си, усещат, че имат по-ниска волева устойчивост да устояват на натиска на връстници, които могат да ги тласкат към рисково поведение, и са по-склонни да се доверят на възрастен от училище, авторитет за тях, отколкото да споделят в семейната среда. В този смисъл педагогическите специалисти следва да се стремят да изграждат отношения на доверие с подрастващите и да приемат всеки постъпил от тях сигнал с необходимата сериозност.

4. Комуникация с родителите в случаи на установяване на разпространение и употреба на наркотични вещества от децата им

Комуникацията с родителите от страна на училището като институция е от съществено значение в случай на установяване на разпространение и употреба на наркотични вещества от учениците.

Аспекти на комуникацията с родителите:

- ✓ **Информиране:**

Директорите на училищата са длъжни да запознаят родителите с влезлите в сила Указания за действие при работа в случаи на разпространение, употреба и/или държане с цел разпространение на наркотични вещества или техните аналози в училищата и прилежащата им територия.

Ръководството на училището информира родителите за случаи на установена употреба или разпространение на наркотични вещества от децата им в училището. Тази информация се предоставя възможно най-скоро, за да се осигури разбиране за сериозността на проблема.

- ✓ **Открита комуникация:**

Необходимо е да се поддържа открита и прозрачна комуникация с родителите. Трябва да се предоставят ясни и точни детайли относно случая, включително мерките, които са взети от училището и здравните служби. Родителите се информират за възможностите за подкрепа и помощ, които са налични.

- ✓ **Индивидуален подход:**

Всеки случай се разглежда индивидуално, като се вземат предвид нуждите и специфичните обстоятелства на детето и неговото семейство. Родителите се канят на среща с ръководството на училището и представители на здравните служби, за да обсъдят възможния подход и действия.

- ✓ **Предоставяне на ресурси и подкрепа:**

Родителите се информират от училищното ръководство за наличните ресурси и програми за подкрепа на децата, които са засегнати от употребата на наркотични вещества. Това може да включва консултации със специалисти, участие в рехабилитационни програми или други форми на помощ.

- ✓ **Сътрудничество и последователност:**

Необходимо е да се установи сътрудничество между училищните органи и родителите в решаването на проблема с употребата на наркотични вещества. Това изисква съвместна работа, за да се осигури последователност в мерките и подкрепата, предоставяни на засегнатите ученици.

Комуникацията с родителите е от решаващо значение за решаването на проблема с употребата на наркотични вещества в училище. Тя трябва да бъде информативна, открита и съдържателна, с акцент върху подкрепата и ресурсите, налични за засегнатите ученици и техните родители.

ИЗПОЛЗВАНИ ТЕРМИНИ И СЪКРАЩЕНИЯ

МЗ – Министерство на здравеопазването
МОН – Министерство на образованието и науката
МВР – Министерство на вътрешните работи
ДАЗД – Държавна агенция за закрила на детето
НСОРБ – Национално сдружение на общините в Република България
ОДМВР – Областна дирекция на Министерството на вътрешните работи
ОбСНВ – Общински съвети по наркотични вещества
ПИЦ – Превантивно-информационни центрове
НСНВ – Национален съвет по наркотични вещества
РУП – Районно управление на полицията

Педагогически персонал – включва директор, заместник-директор/и, класни ръководители, начални учители, учители по учебни предмети, психолог/психолози, педагогически съветник/педагогически съветници и всички други педагогически специалисти в училище.

Непедагогически персонал – охрана на училището и други служители в него, които не отговорят пряко за образователния процес.

ПРИЛОЖЕНИЯ:

Приложение № 1 – Система за прилагане на Механизъм за действие и алгоритъм към него в случаи на установяване на разпространение и употреба на наркотични вещества в училище, дейности за повишаване на професионалната подготовка на училищните психолози в тази посока и информационни дейности с цел превенция

Приложение № 2 – Какво да направя, ако някой ми предложи на мен или на мой съученик наркотични вещества?

Приложение № 3 – Алгоритъм при сигнал за употреба и/или държане с цел разпространение на наркотици в училищна среда и прилежащи територии – вътрешна схема

Приложение № 4 – Процедура по изпълнение на Алгоритъм за действие при употреба и/или разпространение на наркотични вещества

Приложение № 5 – План за действие

Приложение № 6 – Последващи действия

Приложение № 7 – Поверителност

Приложение № 8 – Процедура по информиране на родителите

Приложение № 9 – Възможни проблеми

Приложение № 10 – Партньори

Приложение № 11 – Декларация за конфиденциалност

Приложение № 12 – Декларация за информирано съгласие

Приложение № 13 – Структури, функционални задължения на институциите, които имат задължения в областта на превенция на разпространението и употребата на наркотични вещества, в конкретика на подрастващите. Нормативна база.